

IRÓI ARCKÉPEK.

HERMANN BAHR.

□ A fiatal osztrák művészet, a Ver Sacrum jeligéje alatt virágzott ki mintegy tizenöt évvel ezelőtt. A kedélyes császárváros, szélesen mosolygó Spiesseinek sörizü kedélyeskedéseibe ideges hangok verődtek. A Szent István tornya körül mozgás támadt. A francia impresszionista piktorok napimádása és bátor természetanalízise sugarat és életet hozott a komoly méltóságos, udvarképes pózos műterembe zárt bécsi művészet reprezentációs szellemébe. Az Elisabethstrassen egy rendkívül színes és artisztikus ház fogadta be termeibe az erős, fiatal színekben tobzódó bécsi fiatalság művészetét, mely új formákat és dekoratív vonalakat hozott a műiparba, megtépázta az akadémiát és megértést juttatott a vonal egyik legnagyobb művésznének Klimt Gusztávnak. A bécsi „Szecesszió“ legtüzesebb szavú agitátora és legbecesebb irodalmi értéke Hermann Bahr, aki a maga személyében képviseli az impresszionizmus egész tartalmát, erejét és bűbáját. Bámulatosan sok skálájú ember és kezdései vannak, amelyek nem idegen hatások inspirációi, hanem a saját ihletett óráinak izzó álmodásaiból fakadtak.

□ A lyrai kritika, amelyet a magyar modernnek alkalmaznak, a szép muzsikás szavú pittoreszk mondatfoszlányokból, kialakuló értékelései a művészi munkának, amelyek nem professzoros elemzések, hanem egy olvasó ember ódái vagy satyrái a könyvhöz, a képhez és szoborhoz, átszöve egyéni színekkel. A kritikának az a módszere nem Kerr Alfrédnek a „Das neue Drama“ szerzőjének, hanem Hermann Bahrnak kreációja. Ignotus kivételével a „Nyugat“ összes írói lyrai kritikát adnak. Ambrus Zoltán és Keszler József lehiggadt rezignált referenzeit Hermann Bahr tüzetől megittasult trubadurok váltottak fel. Bródy Sándor, Ady Endre, Feleki Géza, Halász Andor, Karinthy Frigyes mindnyájan egy élesen meglátott szögletből az ő egyéni megfigyelésük távlatából ana-

lizálják az alkotást, nem törődve az akadémikus bírálat rendszerével. A maguk lyrai érzését élik tovább a műben és nem a pedáns tankönyvi rendszereken és felosztásokon alapuló sivár taglalásokkal rontják az olvasó illuzióját. Ezekből a rapszodikus, libegő, ideges, gyakran személyeskedő kritikai vázlatokból az alkotásnak és az alkotónak nem teljes képe, hanem csak egy merész távlatból megfigyelt delikát silhuet-téje tárul elénk. Hermann Bahr ragyogó szemét mámorba ejti egy intim, finom vonal, hajlás, egy pompás accentus, egy bátor tekintet és ennek a detailnak az ihletéből ritka stílisművészettel megírt mérész, lélekbe és idegekbe markoló tüzes parafrázisa születik a szépségnek.

□ Az új osztrák művészetnek a nem rég elhunyt Hevesi Lajossal együtt Bahr Hermann a legmerészebb és népszerűbb képviselője. Temperamentumának és tudásának szinte tultengő ereje, képességének sokoldalúsága nem sodorták bele egy percre sem a pedáns nagyképüsködésbe, a positiv ismeretek sulya nem nyomta le és fojtotta meg Bahr Hermannban a költőt. Dramaturgiai levelei nemcsak egy színházi est, egy színészi ábrázolás vagy egy drámai alkotás impressziói, hanem a harcok költőlélek színes dialektikájú propagandái a bátor és a réginel igazabb, őszintébb művészi stílus szolgálatában. Senki sem értette meg nála teljesebben az olasz „Verismo“ színjátszását, Zacconi és Novelli ma már szinte eltemetett és elfeledett értékeit, senki sem nyult bele olyan kegyetlen és mégis finom pengéjű fegyverekkel a bécsi Burgtheater kopott hagyományaiiba, mint Hermann Bahr. De nemcsak ronbolt, hanem megmutatta az új színjátszás perspektíváját és a „Wolterschrei“ helyébe Duse Elonora bensőségeltjes lapoktól átjárt életművészetét, a Sonnenthal pózos deklamációi helyébe a Kainz impresszionista lyráját vallotta művészetnek, azét a Kainzét, aki nem drámai hőőket,

hanem földön járó egyszerű embereknek drámai helyzetekbe sodródását érzékítette meg a színpadon. Hermann Bahr volt a legerősebb hangu színpadi reformátor a bécsi kritikusok között, a míg a reformálásra szükség volt.

□ A pikturában is az impresszionisták trubadurja. Degás, Manet és Renoir himnuszai megrészegítik a lelkét és ezeket a lelkes piktorálmokat gyönyörű tirádákba foglalva helyezi el Hermann Bahr regényeiben is.

□ Első regénye „Die Gute Schule“ még harsogó propaganda az új művészetért és rapszodikus tónusa teljesen Bródy Sándorra emlékeztet, csupa meleg forró szín, néhol csak úgy nyersen odavetve, lázas érzelmi vonaglások, vakmerő és bizarr helyzetekből összevissza hajigált pittoreszk vázlatokból van az egész könyv összeróva, de a megszerkesztés gyengeségeiért kárpótól az a lebilincselő fiatal tűzes lendület, amelylyel a tárgyat és a meseforgácsokat beállítja és előadja. Művész munkája a „Die Gute Schule“ is, de elsősorban a naturalizmus erős lehétől nyersre, durvára vált litteratúra ellen intézett lelkes szavú támadás, amely az élet meztelen tényállásait egy differenciált lélek finom elemzéseivel szüri le és stilizálja ragyogóra. Későbbi regényeinek és szindarabjainak értékelésénél meg kell állapítanunk, hogy Hermann Bahr kezdetben a szépségnek óriási területeket bekalandozó világpolgára „osztrák“ író, bécsi litterátor.

□ Szindarabjainak és regényeinek nagy sorozatában meleg, lelkes közvetlenséggel, bensőséggel, azzal a sajátosan kissé smokkosan fecsegő bőbeszédűséggel, ingó-ringó Strauss keringő tónusban ontja elénk Bécs psychejét, amelyet a lokalpatriotizmus bájos naivitásával stilizál szépre, kedvesre, artisztikusra. A Slär, Tschaperl, Josephine nemcsak a dialektusuk révén bécsi darabok, hanem teljesen a régi császárváros sikátoraiból sarjadó erkölcsök és élmények reprodukciói. A Bahr nőhódítóiban, lorettjeiben plasztikus teljességben áll előttünk a „Wiener Kind“, akiben az esetlen germán pedanteriát a professzoros,

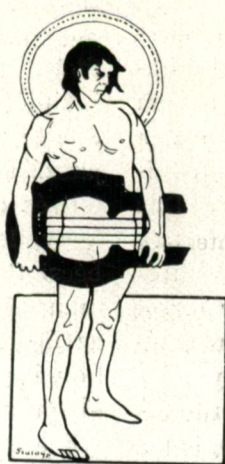
gérokos begomboltságot, bizonyos derült „Frech“ kedélyesség váltotta fel, amelyben a durva tréfa hirtelen csap át könnyfacsaró érzelmességbe. A bécsi keringő lány dallamai vonulnak végig Hermann Bahr gyönyörű könyvein, amelyek milieuje, a bécsi kulisszák és műtermek világa a nagy tűzű és lelkesen élő zokogó és szerető cigányok csoportja és csak a „Druth“ című könyvében üt sátozt egy vidéki kis zugban, hogy onnét siránkozzék vissza Bécs után. Az osztrák fővárosnak költője Bahr Hermann, de a luegerizmus keresztényszocialista klikk-uralmat, a pocakos bécsi nyárspolgárok sörpárát árasztó buta csoportját nem veszi észre, ő csak azon városrészekben tanyáz, hol a bécsi kedély intellektuális és magasabb rendű régiók felé szárnyal s hol az osztályjog otrombaságain túllátó és a művészeti és erkölcsi kultúra gyönyörű benyomásaitól mindenképen szépre finomult bécsi emberek ölelik át egymást és hirdetik a fejlődés igéit.

□ Senki jobban nem ismeri Hermann Bahrnál a színészt és a színházat. Senki nem szolgáltatott annyi mélyre járó intim dokumentumot a suffitákon lüktető, vergődő, nyomorgó, hazudozó pózoló és mégis színesen lázasan és teljesen élő mondaine emberek lélektanának megértéséhez mint a Theater és Rahl című regények írója.

□ Ha pedig valaki a szeretet himnuszát akarja gyönyörű képekben, meleg szivekből fakadó bensőséggel és kiforrva élvezni, az forgassa az „Oh Mensch“ lapjait, Bahr legújabb könyvét, amely nem valcertempóban, hanem hatalmas Chorálokban zengi azt a modern Evangéliumot, amelyet az új hirdetőik csillogó szemekkel nagy, szélesen viruló, mohó piros ajkakkal harsognak, zokognak bele a vértelen filiszterzsibbadtság és sápadt, barázdás, rideg egoizmus leküzdésére arról a szenzációsan szép tárgyról: hogy milyen szép az Ember és milyen istenien kárhozatosan ragyogóan jó, dicső és hatalmas az Élet.

□ Hermann Bahr az Élet embere, az Élet művésze.

HALMI BÓDOG.

Szalay Pál rajza